

Eğitimde Ahlak ve Etik

Editör: Abdurrahman İLĖAN

Editör: Prof. Dr. Abdurrahman İLĞAN

EĞİTİMDE AHLAK VE ETİK

ISBN 978-625-7880-70-1

DOI 10.14527/9786257880701

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taran-maktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.

Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B

Çankaya/ANKARA

Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Eğitim insanı yeryüzündeki diğer canlı türlerinden üstün kılan unsurların başında gelmektedir. İnsanlar sahip oldukları zekâ, öğrenme kapasitesi ve eğitim sayesinde muasır medeniyetler üretmiş, bilim ve teknoloji sayesinde ise insan hayatını zorlayacak ilerlemeler elde etmiş, uzayda yaşam alanları oluşturmaya ilişkin oldukça ütöpik hayallerin peşinde koşar noktaya gelmiştir. İnsanın yeryüzündeki yaşam serüveni, fevkalade artmış olan bilimsel bilgi ve teknoloji sayesinde fiziksel yaşamı kolaylaştırmakla birlikte, insani ve sosyal ilişkiler bağlamındaki yaşamın ise gittikçe zorlaştığını ve karmaşıklaştığını ifade etmek mümkündür. İnsanlar yapılan bilimsel araştırmalar ve nitelikli eğitim sayesinde bilim, teknoloji ve fende oldukça ilerlemesine, bunu örgün eğitim sistemleri yoluyla nitelikli şekilde genç nesillere aktarmak suretiyle bilimsel bilginin ilerleyişine katkı sunmakla birlikte; eğitim sistemlerinin ise bireylere ahlaki ve etik yönden gereken nitelikleri sağlama noktasında yeterince başarılı olduğunu ifade etmek zordur. Öğrenciler matematik, fen, ana dil ve diğer akademik / bilişsel performansa dayalı derslerde gerekli bilgi ve becerilere sahip olabilmekle birlikte; insan olmanın onuru ve erdemi gereği; doğruluk, dürüstlük, hoşgörü, nezaket, diğerkâmlık, güvenilirlik, adalet, hakkaniyet, şefkat ve merhamet gibi olumlu değerlere yeterince sahip olmadan örgün eğitim sisteminden çıkmaktadırlar. Akademik anlamda oldukça başarılı, özgün ürün ve hizmetler ortaya koyma yeteneğine sahip bir profesyonelin, etik değerler ve ahlaki erdemlerden uzak olduğu bir durumda, insanlığa yarardan çok zarar verme potansiyeli daha yüksektir. Dolayısıyla bu noktada eğitim sistemleri akademik bilimsel eğitimin yanı sıra; ahlak, erdem, etik, karakter ve değerler eğitimine de önem vermek durumundadır.

Erdemli davranış ve değerlere sahip olmak öğrencilerin yanı sıra, profesyonel çalışanlar ve özellikle öğretmenlik mesleğinde son derece büyük öneme sahiptir. Öğretmenlik mesleği önceden hazırlanmış müfredatı öğrencilere aktaran teknisyenlik türü işe benzemekle birlikte, öğretim içeriklerine maruz kalan öğrencilerin insan olması, her birinin duygu düşünce ve değer yargılarının farklı olması; öğretim işinin / okulların mekanik olmaktan öte, insani değerlerin üretildiği ve inşa edildiği yerler olarak görülmesi daha uygun bir yaklaşım olacaktır. Etik tüm meslekler için önemli ve gerekli olmakla birlikte, özellikle insana hizmet sunan mesleklerde ön plana çıkmaktadır. Etiğin temelinde insan ilişkileri yatmakta ve eğitim-öğretim ise insani ilişkiler temelinde yürütülmektedir. Tüm meslek erbablarının uyması gereken etik ilkeler olduğu gibi, öğretmenlerin de öğretim mesleğini icra ederken uyuması gereken etik ilkeler / kodlar mevcuttur. Kamu kurumlarında doğru davranışın özendirilmesi ve yaygınlaştırılması için birçok yasal mevzuat mevcut olup, ilgili mevzuatlar doğrultusunda okullarda sergilenen davranışa göre ödül ve

cezalar verilebilmektedir. Yasal mevzuatlar ve bunlara dayalı ödül ve cezalar doğru davranışın sergilenmesine katkı sağlamakla birlikte tek başına yeterli olamamakta; bu noktada etik, doğru ve dürüst davranışların sergilenmesine katkı sunmakta, yasal mevzuatların bıraktığı boşlukları doldurmaktadır.

Eğitim fakülteleri lisans programlarının, 2018-2019 eğitim öğretim yılında başlamak üzere yenilenmesiyle birlikte, Eğitimde Ahlak ve Etik toplam 25 olan öğretmen yetiştirme programlarında zorunlu ders olarak yer almıştır. Bu noktada bu kitabın ilk defa verilmekte olan bu dersin içeriğini oluşturmak ve öğretmen adaylarının hizmetöncesinde daha nitelikli şekilde yetişmelerine katkı sağlaması amacıyla yazılmıştır. Bu bağlamda öğretmen adaylarının; ahlak ve etik ile ilgili temel kavram ve teorileri; etik ilke, etik kural, iş ve meslek etiği ile etik-hukuk arasındaki ilişki; etik, ahlak ve eğitim ilişkisi; sosyal, kültürel ve yasal yönleriyle öğretmenlik mesleği; insani bir hak olarak eğitim; eğitim paydaşlarıyla ilişkilerde etik ilke ve sorumluluklar; Türkiye ve seçilmiş ülkelerde kamu etiği ve öğretmenlik etik ilkeleri; iş, meslek ve eğitimde etik dışı davranışlar; etik karar verme, etik ikilemler ve çözüm yolları, etik model olarak öğretmen ve öğretmenlik meslek etik ilkeleri; etik lider olarak okul müdürü; okullarda ahlak / etik eğitimi ve eğitim araştırmalarında uyulması gereken etik ilkeler konularında kavramlar ve ilgili kazanımlara sahip olmalarını sağlamak suretiyle, mesleğe başladıklarında öğretmenlik mesleğini etik ilkeler kapsamında yürütmeleri için bilinç ve farkındalık sahibi olmaları amaçlanmıştır.

Kitabın yazımında çok değerli katkıları olan, alanında uzman ve seçkin akademisyenler / profesyonel çalışanlar (isimler bölüm sırasına göre verilmiştir: Evrim EROL, Hakan BEYAZ, Oksana MANOLOVA YALÇIN, Halit EV, Abdurrahman İLĞAN, Muhamet Cevat YILDIRIM, Çiğdem APAYDIN, Abdurrahman EKİNCİ, Mehmet Emin USTA, Servet UZTEMUR, Erkan DİNÇ, Engin ASLANARGUN, Türkay N. TOK, Hatice DOĞAN ve Eyüp AKTÜRK); basım aşamasındaki kıymetli destekleri için PEGEM Akademi çalışanları Sunay KARADAĞ, Servet SARIKAYA ve Şehriban TÜRLÜDÜR'e çok teşekkür ederim.

Abdurrahman İLĞAN

Bölümler ve Yazarları

Editör: Prof. Dr. Abdurrahman İLĞAN

1. Bölüm: Ahlak ve Etik ile İlgili Temel Kavramlar ve Teoriler

*Dr. Öğr. Üyesi Evrim EROL - Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5910-497X*

2. Bölüm: Etik, Etik İlkeler ve Kurallar, Meslek Etiği, Etik ve Hukuk İlişkisi

*Dr. Hakan BEYAZ - Kayseri Bölge Kriminal Polis Laboratuvarı
Müdürlüğü
ORCID No: 0000-0003-4107-5685
Dr. Öğr. Üyesi Oksana MANOLOVA YALÇIN - Erciyes Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-5215-2717*

3. Bölüm: Etik, Ahlak ve Eğitim İlişkisi

*Prof. Dr. Halit EV - Manisa Celal Bayar Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-8719-7541*

4. Bölüm: Toplumsal, Kültürel, Yasal ve Profesyonel Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

*Prof. Dr. Abdurrahman İLĞAN - İzmir Demokrasi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2972-7727*

5. Bölüm: Eğitim Hakkı

*Prof. Dr. Muhamet Cevat YILDIRIM - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0062-7826*

6. Bölüm: Eğitim Paydaşlarıyla İlişkilerde Hak ve Sorumluluklar

*Doç. Dr. Çiğdem APAYDIN - Akdeniz Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4457-3199*

7. Bölüm: Türkiye’de Kamu Yönetimi, Eğitim ve Öğretmenlerle İlgili Etik Düzenlemeler

*Prof. Dr. Abdurrahman EKİNCİ - Mardin Artuklu Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1545-1379*

8. Bölüm: İş, Meslek ve Eğitimde Etik Dışı Davranışlar

Doç. Dr. Mehmet Emin USTA - Şanlıurfa Harran Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-2355-1203

9. Bölüm: Etik Karar Verme, Etik İnkilemler, Sorunlar ve Çözüm Yolları

Dr. Öğr. Üyesi Servet ÜZTEMUR - Gaziantep Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-1580-9123
Prof. Dr. Erkan DİNÇ - Uşak Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-0953-3351

10. Bölüm: Etik Model Olarak Öğretmen ve Öğretmenlik Meslek Etik İlkeleri

Prof. Dr. Engin ASLANARGUN - Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4965-0229

11. Bölüm: Etik Lider Olarak Okul Müdürü

Prof. Dr. Türkey Nuri TOK - İzmir Demokrasi Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2569-0576
Dr. Hatice DOĞAN - Millî Eğitim Bakanlığı
ORCID No: 0000-0001-9997-1787

12. Bölüm: Eğitimde Ahlak ve Okullarda Ahlak Eğitimi

Doç. Dr. Eyüp AKTÜRK - Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
ORCID No: 0000-0001-6713-3199

13. Bölüm: Bilimsel Araştırmalarda Etik

Prof. Dr. Engin ASLANARGUN - Düzce Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4965-0229

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

AHLAK VE ETİK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TEORİLER

GİRİŞ.....	1
ETİK VE AHLAK İLİŞKİSİ	3
ETİK TEORİLERİ VE SINIFLANDIRMALARI	6
Teorik Etik	7
Normatif Etik.....	7
Teolojik Etik.....	8
Deontolojik Etik.....	12
Aksiyolojik	15
Betimleyici Etik	16
Meta-Etik.....	16
Uygulamalı Etik.....	18
ETİK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	18
ÖZET	20
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	22
KAYNAKÇA	24

2. BÖLÜM

ETİK, ETİK İLKELER VE KURALLAR, MESLEK ETİĞİ, ETİK VE HUKUK İLİŞKİSİ

GİRİŞ.....	26
KAVRAM OLARAK ETİK, ETİK VE AHLAK AYRIMI, ETİK İLKELER.....	26
Etik ve Ahlak Kavramlarının Ayrımı.....	27
Etik İlkeler	29
MESLEK ETİĞİNİN GELİŞİM SÜRECİ, ÖNEMİ VE MESLEK ETİĞİ İLKELERİ/KODLARI.....	30
KAVRAM OLARAK HAK, ADALET VE HUKUK.....	33
Hak.....	33
Adalet.....	34
Hukuk.....	35

Hukukun Amacı.....	36
Hukuk Kuralları	37
Hukukun Kaynakları	38
ETİK VE HUKUK İLİŞKİSİ / HUKUK ETİĞİ.....	40
Hukuk Etiğinin İlkeleri	41
Hukuk Etiğinin Uygulama Alanları.....	42
Etik - Hukuk İlişisini Ele Alan Yasal Dayanaklar	43
ÖZET	44
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	45
KAYNAKÇA	47

3. BÖLÜM

ETİK, AHLAK VE EĞİTİM İLİŞKİSİ

GİRİŞ.....	51
ETİK-AHLAK VE DEĞER KAVRAMLARI	53
KAVRAM OLARAK AHLAK VE ETİK İLE İLİŞKİSİ	57
ETİK VE AHLAK ARASINDAKİ FARKLAR.....	61
ETİK-AHLAK-DEĞERLER VE EĞİTİM.....	67
ÖZET	72
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	75
KAYNAKÇA	77

4. BÖLÜM

TOPLUMSAL, KÜLTÜREL, YASAL VE PROFESYONEL BİR MESLEK OLARAK ÖĞRETMENLİK

GİRİŞ.....	80
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ.....	81
PROFESYONEL BİR MESLEK OLARAK ÖĞRETMENLİK	86
Mesleki Bilgi	89
Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi.....	89
Mesleki Gelişim (MG) Faaliyetleri	90
Araştırmacı Uygulamacı	90
Öğretmen Özerkliği.....	91
Özerklik.....	91
Okul Temelli Karar Verme.....	92
Meslektaş Ağları	93

Mentorluk	93
Mesleki Oryantasyon.....	94
Mesleki Gelişim Planı.....	95
Akran Geribildirimi.....	96
Mesleki Öğrenme Toplulukları	96
YASAL MEVZUATLARDA ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ	97
SOSYAL VE KÜLTÜREL YÖNLERİYLE ÖĞRETMENLİK.....	100
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNİN STATÜSÜ / SAYGINLIĞI	102
Öğretmenlik mesleğinin statü / saygınlığının artırılması	105
ÖZET	106
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	109
KAYNAKÇA	111

5. BÖLÜM EĞİTİM HAKKI

GİRİŞ.....	115
EĞİTİM HAKKININ TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	116
EĞİTİM HAKKI İLE İLGİLİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	119
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	119
İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	120
Mahpusların İslahı İçin Asgari Standart Kurallar.....	120
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) Düzenlemeleri	121
Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme	121
Mesleki ve Teknik Eğitim Sözleşmesi.....	121
Çocuk Hakları Sözleşmesi	122
EĞİTİM HAKKI İLE İLGİLİ ULUSAL DÜZENLEMELER	123
Teşkilat-1 Esasiye Kanunu: 1924 Anayasası.....	123
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası: 1961 Anayasası.....	123
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası: 1982 Anayasası.....	124
Diğer Ulusal Düzenlemeler	126
İlköğretim ve Eğitim Kanunu.....	126
Milli Eğitim Temel Kanunu	127
Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun	127
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği	128

ÖZET	128
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	131
KAYNAKÇA	133

6. BÖLÜM

EĞİTİM PAYDAŞLARIYLA İLİŞKİLERDE HAK VE SORUMLULUKLAR

GİRİŞ.....	135
PAYDAŞ KAVRAMI VE EĞİTİM PAYDAŞLARININ BİRBİRLERİYLE İLİŞKİLERİ.....	136
ETİK BAĞLAMDA ÖĞRETMEN - ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ, HAKLAR VE SORUMLULUKLAR.....	139
Öğretmen - Öğrenci İlişkileri.....	139
Öğrencilerin Hak ve Sorumlulukları	141
ETİK BAĞLAMDA ÖĞRETMEN - VELİ İLİŞKİLERİ, HAKLAR VE SORUMLULUKLAR	145
Öğretmen-Veli İlişkisi	145
Velilerin Hakları ve Sorumlulukları	146
ÖĞRETMEN - MESLEKTAŞ İLİŞKİLERİ, HAKLAR VE SORUMLULUKLAR.....	154
Öğretmen - Meslektaş İlişkileri.....	154
Öğretmenlerin Hakları ve Sorumlulukları	155
ÖZET	159
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	161
KAYNAKÇA	163

7. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KAMU YÖNETİMİ, EĞİTİM VE ÖĞRETMENLERLE İLGİLİ ETİK DÜZENLEMELER

KAMU YÖNETİMİNDE ETİK.....	168
Türkiye'de Kamu Yönetiminde Etik Düzenlemeler.....	169
Kamu Görevlileri Etik Kurulu.....	171
Kamu Denetçiliği Kurumu (OMBUDSMANLIK)	176
Kamuda Etik Düzenlemelere Dair Diğer Önemli Çalışmalar	176
EĞİTİM VE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ İLE İLGİLİ ETİK DÜZENLEMELER.....	178
Millî Eğitim Bakanlığı Etik Komisyonu	179
Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Etik Düzenlemeler	180

SEÇİLMİŞ ÜLKELERDE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNDE ETİK İLKELER	181
Amerika Birleşik Devletleri	182
İngiltere	183
Hong Kong (Çin).....	184
Yeni Zelanda	185
SONUÇ VE ÖZET	187
TARTIŞMA SORULARI.....	187
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	188
KAYNAKÇA	190

8. BÖLÜM

İŞ, MESLEK VE EĞİTİMDE ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR

GİRİŞ.....	191
ETİK DIŞI DAVRANIŞ	193
Akademide Etik Dışı Davranışlar	194
Eğitimde Etik Dışı Davranışlar.....	195
İş Yaşamında Etik Dışı Davranışlar	199
ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN SEBEPLERİ	202
Etik Dışı Davranışın Sonuçları.....	203
ETİK DIŞI DAVRANIŞIN ÖNLENMESİ	204
Etik Davranışların Yaygınlaştırılması.....	206
SONUÇ.....	207
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	209
KAYNAKÇA	211

9. BÖLÜM

ETİK KARAR VERME, ETİK İKİLEMLER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLLARI

GİRİŞ.....	213
KAVRAM OLARAK KARAR VERME.....	214
ETİK KARAR VERME SÜRECİ VE ETİK İKİLEMLER	216
Etik İkilem Türleri ve Etik İkilemlerin Sınıflandırılması.....	221
Etik Karar Vermeyi Etkileyen Faktörler	226
Bireysel Faktörler	226
Örgütsel (Kurumsal) Faktörler.....	228
ETİK İKİLEMLERE İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	230

ETİK İKİLEMLER VE ÖRNEK OLAYLAR	232
Gitmek mi Zor Kalmak mı?.....	232
Başarmak ya da Yerinde Saymak.....	234
Kim Gitsin veya Kim Kalsın?.....	236
ÖZET	238
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	239
KAYNAKÇA	241

10. BÖLÜM

ETİK MODEL OLARAK ÖĞRETMEN VE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİK İLKELERİ

MESLEK ETİĞİNİN AMACI.....	248
Öğretmenlik Mesleği.....	250
İTİBARI AZALAN BİR MESLEK OLARAK POSTMODERN ÇAĞDA ÖĞRET- MENLİK	253
Toplumsal ve Kültürel Faktörler.....	255
Politik ve Yönetimsel Faktörler.....	256
Meslek Aidiyeti Ve Etik İlkeler	257
ETİK BİR TOPLUMA DUYULAN İHTİYAÇ VE ÖĞRETMENLERİN ETİK BİR MODEL OLMA GEREKLİLİĞİ.....	258
DÜNYA ÜLKELERİNDE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİK İLKELERİ	265
TÜRKİYE'DE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİK İLKELERİ.....	270
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE İLİŞKİN YAYGIN OLARAK GÖZLENEN ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR.....	275
ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN SEBEPLERİ	279
Etik İlkeler ile Öğretmenlik Meslek Kültürünün İlişkilendirilememesi	280
Açık ve Net Uygulama Örneklerinin Olmaması	282
ETİK İLKELERİ YAYGINLAŞTIRMAK İÇİN YAPILMASI GEREKENLER	284
Etik İlkelerin Geliştirilmesinde Paydaş Katılımı.....	284
Etik İlkelerin Öğretmen Eğitimi, Yetiştirilmesi ve Mesleki Gelişimi ile İlişkilendirilmesi.....	285
Uygulamalı Seminerler ve Yasal Düzenlemeler	286
SONUÇ VE ÖZET	287
ARAŞTIRMA VE TARTIŞMA SORULARI	288
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	289
KAYNAKÇA	291

11. BÖLÜM ETİK LİDER OLARAK OKUL MÜDÜRÜ

GİRİŞ.....	297
İNSAN İLİŞKİLERİ TEMELLİ LİDER / ETİK OKUL MÜDÜRÜ	299
Etik Kavramı	299
Etik Liderlik	299
Etik Lider Olarak Okul Müdürleri.....	302
ETİK LİDERLİK TÜRLERİ	303
Hizmetkâr Liderlik.....	304
Otantik Liderlik.....	305
İlke Merkezli Liderlik	305
ETİK LİDERLİK BOYUTLARI.....	307
OKUL MÜDÜRÜ ETİK İLKELERİ	310
OKUL MÜDÜRÜNÜN ETİK DAVRANIŞLAR SERGİLEMESİNİ ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER.....	315
ÖZET	319
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	321
KAYNAKÇA	323

12. BÖLÜM EĞİTİMDE AHLAK VE OKULLARDA AHLAK EĞİTİMİ

GİRİŞ.....	327
AHLAK EĞİTİM İLİŞKİSİ: TARİHSEL ARKA-PLAN	329
AHLAKİ BİR SÜREÇ OLARAK PEDAGOJİ.....	338
YÖNETMELİKLERDEKİ ÖĞRENCİ DİSİPLİNİ VE AHLAK İLİŞKİSİ	344
SONUÇ.....	347
ÖZET	347
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	349
KAYNAKÇA	351

13. BÖLÜM BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA ETİK

GİRİŞ.....	353
BİLİM VE ARAŞTIRMA	354
ARAŞTIRMA YÜRÜTME SÜRECİ	358
BİLİM VE ARAŞTIRMA ETİĞİ	362

BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA UYULMASI GEREKEN ETİK İLKELER.....	365
Toplumsal Sorumluluk.....	367
Yararlılık.....	368
Katılımcı Rızası.....	370
Dürüstlük.....	372
Gizlilik ve Mahremiyet.....	373
Profesyonel Yeterlik ve Disiplin.....	374
Çıkar Çatışması.....	376
BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR.....	377
Araştırmalarda Etik Dışı Davranışlar.....	381
Özensiz Araştırma.....	382
Bilimsel Yanıltma.....	383
ARAŞTIRMALARDAKİ ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN SEBEPLERİ.....	387
Toplumsal ve Kültürel Alışkanlıklar.....	388
Eğitim Eksikliđi.....	390
Hızlı Yükselme Hırısı.....	391
Niceliksel Yükselme Ölçütleri.....	392
BİLİMSEL ARAŞTIRMALARDA ETİK DIŞI DAVRANIŞLARIN ÖNLENMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKENLER.....	393
ARAŞTIRMA VE TARTIŞMA SORULARI.....	397
DEĞERLENDİRME SORULARI.....	398
KAYNAKÇA.....	400

1. BÖLÜM

AHLAK VE ETİK İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TEORİLER

Dr. Öğr. Üyesi Evrim EROL - *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*
ORCID No: 0000-0001-5910-497X

Kazanımlar

- Etik ve Ahlak kavramlarını tanımlar; kavramlar arasındaki ilişkiyi sorgular.
- Etik teorileri farklı açılardan sınıflandırabilir.
- Teorik ve Uygulamalı Etiği farkını açıklar.
- Normatif Etik, Betimleyici Etik ve Meta-etik hakkında bilgi sahibidir ve teorileri karşılaştırmalı olarak analiz eder.
- Teolojik, Deontolojik ve Aksiyolojik Yaklaşımlar hakkında bilgi sahibidir ve yaklaşımları karşılaştırmalı olarak analiz eder.
- Etiğin kendisine konu edindiği temel kavramları bilir ve gündelik hayat-taki karşılıklarını değerlendirir.

GİRİŞ

Sosyal ve fiziksel çevresi ile etkileşim halinde olan, düşünen ve eylemde bulunan bir varlık olarak insan için toplumsal hayat kaçınılmaz bir zorunluluktur. Dolayısıyla insanın varlığı toplumla, toplumun devamlılığı da insanların uyum ve işbirliği göstermeleriyle mümkün olur. Ancak bireyler tarafından sergilenen davranışların her zaman toplumsal bütünleşmeye yönelik olduğunu söylemek imkansızdır. Eğer öyle olsaydı insanlık tarihi boyunca istenmeyen ve kötü olarak addedilen *cinayet, hırsızlık, yalan*, vb. davranışlar görülmezdi. Peki bu davranışlar neden kötüdür, gerçekten toplumsal bütünleşmeye zarar vermekte midir, eğer öyle ise iyi veya doğru olanlar nelerdir? sorularına yanıt bulmak zorundayız. İşte bu noktada toplumsal hayatın belli bir düzen içinde nispeten uyumlu bir şekilde devam etmesinde neyin *iyi-kötü, doğru-yanlış, haklı-haksız, meşru-gayri meşru* vb.